

DESIGN MUSEUM

BRUSSELS

PUNK GRAPHICS.

Too Fast to Live, Too Young to Die

PEDAGOGISCH DOSSIER

INTRODUCTIE	2
HANDIGE TIPS & INHOUD VAN HET DOSSIER	3
1. COPY AND PASTE: THE APPROPRIATED IMAGE	4
2. CUT 'N' PASTE: COLLAGE & BRICOLAGE	6
3. RIDING A NEW WAVE	8
4. ECCENTRIC ALPHABETS: PUNK TYPOGRAPHY	9
5. COMIC RELIEF	11
6. SCARY MONSTERS & SUPER CREEPS	12
7. DO IT YOURSELF: ZINES & FLYERS	13
8. FOR ART'S SAKE	17
9. BACK TO THE FUTURE: RETRO GRAPHICS	20
10. AGIT-PROP: POWER TO THE PEOPLE	21
11. BELGIUM AIN'T FUN NO MORE	23
GLOSSARIUM	24
ERKENNING	25
INFORMATIE EN RESERVERING	26

INTRODUCTIE

Meer dan veertig jaar nadat punk losbarstte in de muziekszenes van New York en Londen, is zijn impact op de bredere cultuur nog altijd voelbaar. Ontstaan in een periode van economische malaise was punk ten dele een reactie op een rockmuziekindustrie die in toenemende mate op vaste formules steunde. De energie van punk mondde uit in een krachtig subcultureel fenomeen dat muziek oversteeg en een invloed had op andere domeinen, zoals visuele kunst, mode en grafiek.

Deze tentoonstelling verkent de unieke visuele taal van punk zoals ze zich ontwikkelde in de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk via honderden memorabele grafische items – flyers, posters, albums, promo-materiaal en zines. Met de uitgebreide collectie van Andrew Krivine als belangrijkste bron toont PUNK GRAPHICS een waaier van diverse benaderingen en eclectische stijlen die niet zomaar te herleiden is tot een handvol stereotypes. Het Belgische luik toont hoe deze benaderingen en stijlen ook het punkdesign op het Europese vasteland inspireerden.

Veeleer opgezet per thema dan per kunstenaar, doorkruist de tentoonstelling de punkgeschiedenis en verkent zo diverse visuele strategieën en designtechnieken, zoals de rol van geleende, zich toegeëigende beelden; het gebruik van collage en montage; en de doe-het-zelfmethodes van flyers en zines. Ze onderzoekt ook de invloed van strips en horrorgenres evenals moderne kunst op de creatie van punkgrafiek. Veel ontwerpen gebruikten humor, satire en parodie om oneerbiedig uit de hoek te komen, en weerspiegelden tegelijk de energie en spontaneïteit van de muziek via een pittig en experimenteel grafisch ontwerp. Binnen een decennium van punk- en postpunkgenres, evolueert de tentoonstelling van de soberheid van een franjeloos minimalisme naar de uitbundige kleurenpaletten en expressieve vormen van de new wave.

Het design van punkgrafiek viel samen met postmoderne kunstpraktijken, waarbij de populaire cultuur werd gekaapt, de geschiedenis werd geplunderd, boodschappen werden ondermijnd en esthetische regels werden overtreden. Punk inspireerde de alternatieve muziekszene die zou ontstaan in de jaren 1990, evenals de huidige DIY- en «pro-am»-culturen die de grenzen tussen professionals en amateurs doen vervagen. De uitdagende geest van de punk moedigde mensen van elke rang en stand aan om zichzelf heruit te vinden als creatieve krachten en actieve spelers in een cultuur die wordt voortgestuwd door muziek, kunst en design.

De tentoonstelling *PUNK GRAPHICS. Too Fast to Live, Too Young to Die* is voor het eerst in Europa te zien en is samengesteld door het Cranbrook Art Museum, Bloomfield Hills, Michigan, door curator Andrew Blauvelt, Directeur met de hulp van Steffi Duarte en Andrew Krivine.

#punkgraphicsdesign
@designmuseumbussels

HANDIGE TIPS & INHOUD VAN HET DOSSIER

Probeer al uw zintuigen te gebruiken wanneer u de tentoonstelling bezoekt. Observeer hoe de stukken worden tentoongesteld. Kan u specifieke groepen van stukken onderscheiden? Als u ene object u meer aantrekt dan een ander, kunt u dan uitleggen waarom?

Hier zijn enkele vragen en suggesties waarmee u rekening moet houden wanneer u door de tentoonstelling gaat:

Wat kunnen we objectief observeren?

- Fysiek de documenten beschrijven? Grootte, schaal, gebruikte materialen, samenstelling, ...
- Welke iconografie wordt er gebruikt? Tekeningen, woorden, diagrammen, ...
- Wat zijn de formele kenmerken van het stuk? Lijnen, vormen, kleur, textuur, ...

Wat gebeurt er in de hoofd van de grafisch ontwerper/designer? Wat denken en voelen de toeschouwers? Gebruik uw creatieve fantasie en vrije combinaties.

Hoe verhoudt het stuk zich tot de wereld om ons heen?

- Vertelt het object een verhaal? Heeft het stuk een onderliggende politieke of sociale betekenis? (Begrip en visueel denken)
- Denk na over wat er in de wereld gebeurde toen het stuk werd geproduceerd. Ontwikkel mogelijke interpretaties van het stuk (Theorieën en hypothesen).

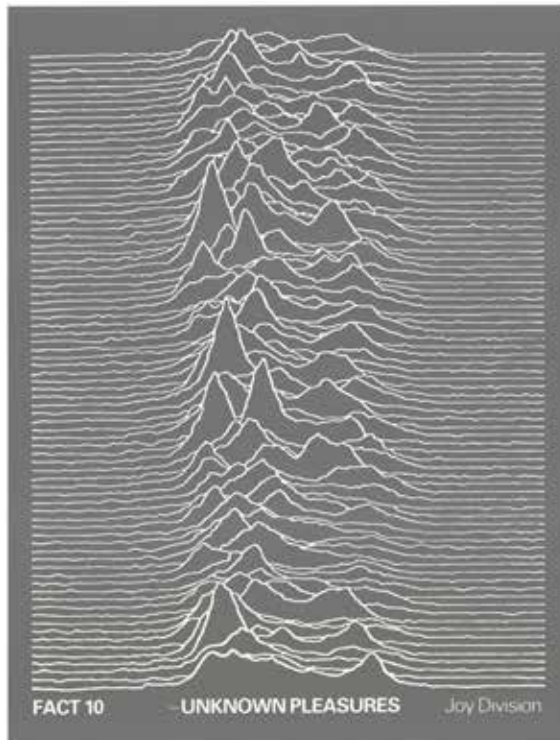
Inhoud van het dossier:

Dit educatieve dossier is verdeeld in 11 onderdelen net als de 11 secties van de tentoonstelling. Sommige delen benadrukken concepten of noties die kenmerkend zijn voor de punk grafiek, of worden geïllustreerd door representatieve voorbeelden van de grafische beweging die u ook tijdens uw bezoek in de tentoonstelling zult vinden. Andere onderdelen vragen in plaats daarvan om uw waarnemingsvermogen te gebruiken om de gepresenteerde stuk en hun samenstelling beter te begrijpen.

Bij dit dossier hoort ook een glossarium.

1. COPY AND PASTE: THE APPROPRIATED IMAGE

Peter Saville
Joy Division,
Unknown Pleasures,
1979

Bij **"appropriation art"** worden bestaande beelden, symbolen en objecten geleend voor gebruik in een andere context, waarbij deze soms ook wordt aangepast. Soms blijft het geleende beeld ongewijzigd, zoals het diagram van geluidsgolven van een pulsar dat Peter Saville in een astronomiehandboek vond en gebruikte voor Joy Divisions album *Unknown Pleasures*, of de talrijke gevonden portretten van beroemdheden die gebruikt werden als vertegenwoordigers van The Smiths, die de typische foto's van bandleden voor hun albumcovers schuwden. Tegen de jaren 1980 werd de term "appropriation" (toe-eigening) gebruikt om het werk te omschrijven van een nieuwe generatie hedendaagse kunstenaars die een nieuwe bestemming gaven aan beelden opgediept uit de massamedia, zoals dagbladen, advertenties en films.

APPROPRIATION

Jamie Reid
Sex Pistols,
God Save the Queen,
1977

Jamie Reid is wellicht de bekendste grafisch ontwerper van de punk, doordat hij de unieke look van het materiaal van Sex Pistols bepaalde.

Jamie Reid creëerde zijn iconische poster voor *God Save the Queen* in het jaar van het zilveren jubileum van Koningin Elizabeth II. Bij het zilveren jubileum werd met veel pracht en praal de 25ste verjaardag van de troonsbestijging van de koningin gevierd, terwijl ook het Britse volkslied *God Save the Queen* werd gezongen. Het jubileum werd gedurende het jaar 1977 gevierd met feesten en optochten doorheen het Verenigd Koninkrijk en het Gemenebest. Reid eigende zich het officiële portret van de koningin gemaakt door Cecil Beaton toe, en plaatste twee zwarte banden met een mix van lettertypes over de ogen en mond van de koningin, een spottend beeld dat goed paste bij de anti-monarchale hitsingle van de band.

👁️ **Observeer en verken**

Bekijk de bovenstaande poster zorgvuldig:

- Waarom combineerde de kunstenaar de afbeelding van de koningin en de vlag van het Verenigd Koninkrijk?
- Hoe denkt u dat deze poster is gemaakt? Houd er rekening mee dat dit gebeurde voor het bestaan van Photoshop of andere digitale technologieën.
- Wat betekent het als iemands ogen en mond op een foto verbergt worden?
- Wat is een losgeldbrief? Wie gebruikt dit type notities en waarom? Zijn ze meestal ondertekend?

CULTURELE KAPING

In al zijn oneerbiedigheid gebruikte punk, **parodie** en **satire** om instellingen te bespotten, autoriteit te ondermijnen, en cultuur te hekelen, zelfs de eigen cultuur. Reid parodieert bijvoorbeeld een advertentie van American Express om dubieuze relaties in de muziekindustrie bloot te leggen, terwijl Hipgnosis de marketingdoeleinden van de albumcover hekelt in hun klassiek ontwerp van XTC's album *Go 2*. Het gebruik van satire en parodie in de punk zou het pad effenen voor andere vormen van **«culturele kaping»**, waaronder «culture jamming» (cultuurstoring), een tactiek uit de jaren 1990 om advertenties en andere officiële berichten van mainstreammedia en politici te ondermijnen.

Jamie Reid
Sex Pistols,
*The Great
Rock'n' Roll Swindle*,
1979

Reid omarmde de **situationistische techniek** van de *détournement*, of culturele kaping. Voor deze poster die de film *The Great Rock 'n' Roll Swindle* moest promoten, eigende Reid zich een reclame-campagne toe voor creditcards van American Express («Your Name Here»). De muziekindustrie zelf wordt het doelwit ("de zwendel"), met inbegrip van de kunstenaar ("de prostituee") en de platenmaatschappij ("de pooier"). De posters werden door Virgin teruggetrokken en de meeste exemplaren vernietigd toen American Express dreigde met gerechtelijke stappen.

2. CUT 'N' PASTE: COLLAGE & BRICOLAGE

Designer unknown
X-Ray Spex,
Identity,
1978

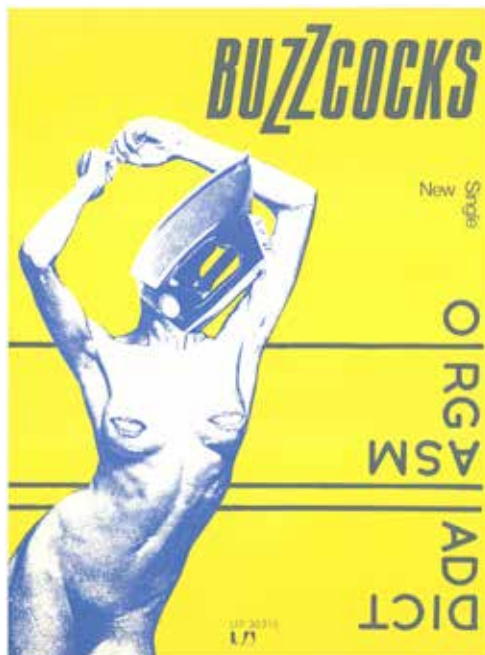

De punkgrafiek is een knip-en-plak-cultuur, waarbij fragmenten van teksten en beelden worden gevonden, samengevoegd en getransformeerd tot een nieuw werk. Gewapend met schaar en lijm doorzochten punkdesigners eender welke boeken, tijdschriften en dagbladen die voorhanden waren, op zoek naar nieuw bronmateriaal. Ze flansten het design als het ware in elkaar zoals het hen uitkwam. Op een bepaalde manier is hun "bricolage" (Frans voor knutselwerk) het visuele equivalent van de geïmproviseerde garagebandsound van de punk, die amateuristische vindingrijkheid en onaffe experimenten verkoos boven gepolijst professionalisme en geperfectioneerde oplossingen.

De punkbricolage interesseerde zich voor de collages en **fotomontages** van de vroege twintigste eeuw, en inspireerde zich op moderne kunstbewegingen zoals **dada**, **surrealisme** en **constructivisme**. Het bewerken, wegsnijden of opheffen van delen van een beeld was nog een andere favoriete punkstrategie – vooral het hoofd en de ogen, die symbool staan voor iemands identiteit. De poster voor de song *Identity* van X-Ray Spex bijvoorbeeld, waarop de bandleden staan afgebeeld met balkjes over hun ogen, doet denken aan de songtekst van de Somalisch-Britse leadzanger Poly Styrene: «Identity is the crisis you can't see.»

FOTOMONTAGE

Malcolm Garrett
(designer) en
Linder (Sterling)
(artiest), Buzzcocks,
Orgasm Addict,
1977

Kunstenares Linder (Sterling) creëerde het beroemde coverbeeld voor het album van Buzzcocks, *Orgasm Addict*, door een strijkijzer te plakken over het hoofd van een naakte vrouw die ze in een mannenblad had gevonden, waarmee ze seksualiteit aan huishoudelijke aangelegenheden koppelde en zo een statement maakte over genderpolitiek. Op deze manier treedt Linder in de voetsporen van dadakunstenars zoals Hannah Höch, die onderzoek deed naar de portrettering van de nieuwe "moderne vrouw" van het Duitsland van de jaren 1920

Observeer en bespreek

- In zijn afbeelding combineert Linder twee elementen, het lichaam van een naakte vrouw en een strijkijzer. Waarom denkt u dat de kunstenaar deze twee elementen combineert? Welke boodschap wil zij overbrengen via deze combinatie?
- Muzikante en visueel kunstenaar Linder is bekend om haar montages die vaak beelden uit mannen- en vrouwenbladen combineren om te reflecteren over de manier waarop het vrouwelijk lichaam wordt voorgesteld als een product. In dit geval vervangt een strijkijzer, een huishoudelijk toestel, het hoofd van het vrouwelijke onderwerp, en maakt haar gezichtloos en anoniem.

Linder legt uit: *"Op dat moment gingen mannenbladen ofwel over doe-het-zelven, auto's of porno. Vrouwenbladen gingen over mode of huishoudelijke zaken. Je mag raden waar het doorgaans écht over ging: het vrouwelijk lichaam. Ik nam de vrouwelijke vorm uit beide soorten tijdschriften en maakte deze rare puzzel om de diverse culturele monstrositeiten te benadrukken die naar mijn gevoel toen gangbaar waren."*

Activiteit: knippen en plakken, de fotomontage

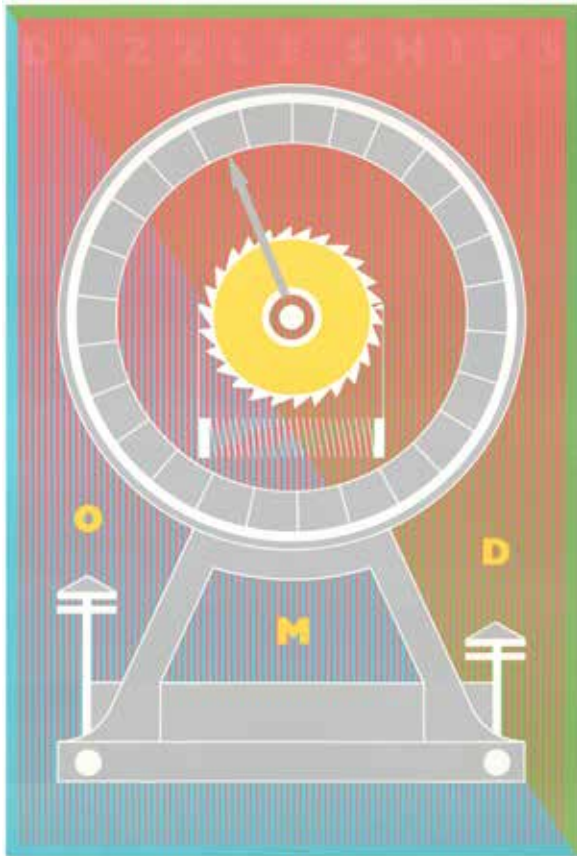
Uitrusting:

- Schaar
- Lijm
- Kranten, tijdschriften, illustraties
- Stiften (optioneel)

1. Laat de studenten kranten, tijdschriften en illustraties doorbladeren en afbeeldingen kiezen die hen spreken, waarmee ze willen creëren, hun fantasie aanspreken, ...
2. Deel een schaar, lijmstiften en stiften uit.
3. Kies een thema om aan te werken of laat het open om te experimenteren.
4. Laat leerlingen de geselecteerde afbeeldingen aanpassen of combineren. Moedig studenten aan om zoveel mogelijk te experimenteren en hun eigen fotomontage te maken.
5. Als sommige studenten zich op hun gemak voelen, kunnen ze een computer gebruiken om hun werk te creëren.
6. Stel de fotomontages voor aan de rest van de klas en vraag de studenten om hun keuze en de betekenis achter de fotomontage uit te leggen.

Peter Saville
Orchestral Maneuvers
in the Dark,
Dazzle Ships,
1983

3. RIDING A NEW WAVE

De vroege punk legde de nadruk op een rudimentaire instrumentatie en een kaal geluid. Nieuwe genres wilden verder gaan en putten uit een bredere set muzikale invloeden, waaronder elektronische en synthesizermuziek, de Afro-geïnspireerde beats van dub, funk, disco en reggae, en meer avant-garde-experimenten in noise en sound. Als nieuwe muzikale beweging oversteeg de postpunk de blanke, mannelijke, working-class-wereld en betrad een bredere arena wat ras, gender en seksualiteit betreft.

De term new wave werd toegepast op progressieve vormen van postmodern grafisch ontwerp tijdens de jaren 1980. Postpunkdesign verkende minder strak geordende en meer versnipperde en speelse **composities**, waarbij gebruik werd gemaakt van geometrische basisvormen, die elkaar vaak overlaptten om een illusie van diepte te creëren. Postpunkdesigners reageerden op de dominantie van het moderne raster om de plaatsing van tekst en beelden op een pagina te controleren door het raster – ooit een onzichtbaar netwerk van coördinaten – zichtbaar te maken, en door er elementen scheef op te plaatsen. Het spoor dat handwerk nalaat werd een belangrijke stijlfiguur in reactie op de machine-esthetiek van het modernisme, zoals blijkt uit het gebruik van elementen zoals sporen van gebaren, afgescheurde hoeken, verfspatten, en met de hand getekende vormen en met de hand ingekleurde beelden. Het uitbundige kleurenpalet van de new wave werd een van zijn kenmerkende eigenschappen, met ontwerpen die de aandacht trokken via neonkleuren, niet-primaire tinten en zachte pastelkleuren, waaronder een schijnbaar alomtegenwoordig roze. Texturen en patronen bedekten oppervlakten, en color blocking – rechthoeken met contrasterende kleuren – verdeelde het beeldvlak.

4. ECCENTRIC ALPHABETS: PUNK TYPOGRAPHY

Julie Gorton
Teenage Jesus
and the Jerks,
Orphans,
1978

Professioneel ontworpen en commercieel vervaardigde punkposters weerspiegelden de doe-het-zelf-stijl gevonden in tijdschriften en flyers, die gekenmerkt werd door met de hand getekende letters, typografie met een mix van stijlen, en getypte tekst, vaak sterk vergroot. De typografische regels zoals ze over de eeuwen zijn geëvolueerd werden kritisch bekeken en bewust overtreden. Onregelmatige grondlijnen, ruimtelijke typografie en scheve, ondersteboven of achterstevoren staande letters getuigden van een veel experimentelere houding. Punkgrafiek veranderde de richting van het grafisch ontwerp door de grenzen tussen professioneel en amateurwerk te laten vervagen. Als de punkmuziek de amateurs en hun ongeschoolde talenten begeisterte, dan moesten postpunkdesigners ook hun professionele kneepjes afleren en van minder vaardigheid getuigen.

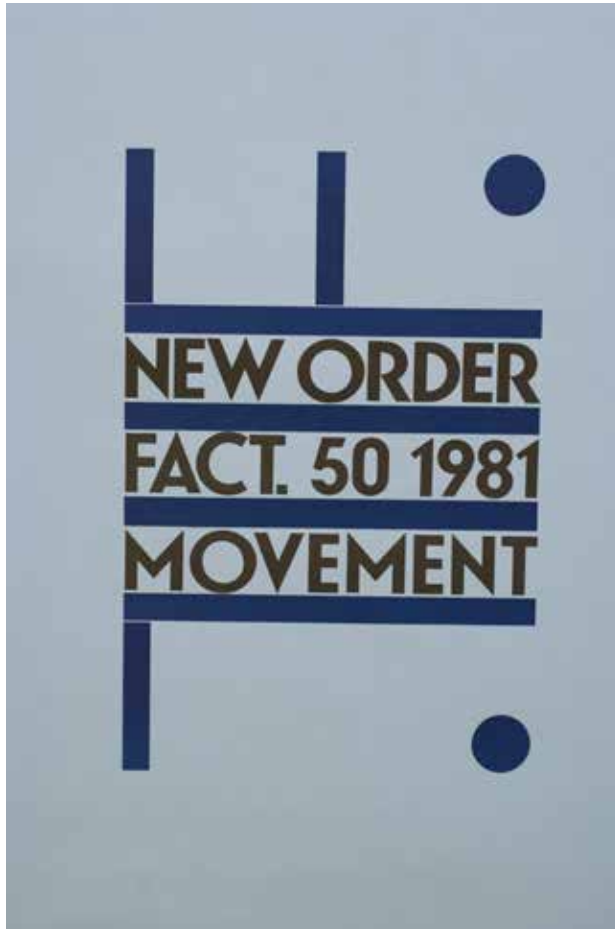

Observeer

Bekijk de afbeelding hierboven:

- Beschrijf de afbeelding? Welke technieken gebruikte de kunstenaar? Denk aan compositie, kleuren, contrast, ritme, ...
- Wat is de relatie tussen de afbeelding en de tekst?
- Hoe zou u de algemene sfeer van deze poster beschrijven?
- Julia Gorton staat bekend om haar zwart-witfoto's van muzikanten en andere persoonlijkheden uit de punkscene in New York. In deze poster combineerde ze een van haar foto's met een klassieke punktypografie.

Peter Saville
en Grafica
Industria
New Order,
Movement,
1981

Activiteit: geen typografische regels

Uitrusting :

- Schaar
- Lijm
- Stiften
- Kranten of tijdschriften
- Sjabloon of stempelkussen (optioneel)

1. Laat de studenten door kranten bladeren, of een computer of telefoon gebruiken om een titel of tekstselectie te vinden.
2. Deel een schaar, lijmstiften en stiften uit.
3. Verspreid optionele media zoals kranten, tijdschriften, stencils of inktkussentjes, indien nodig.
4. Laat leerlingen de geselecteerde tekst aanpassen door letters toe te voegen en/of af te trekken en de grootte of formulering te wijzigen. Moedig studenten aan om zoveel mogelijk te experimenteren en te breken met conventies (bijv. grootte, rechte lijnen, ...) met behoud van de leesbaarheid.

5. COMIC RELIEF

Napoleon Bolero
(Raymond Pettibon)
Black Flag,
My War,
1984

Van punk werd gezegd dat het een **nihilistische beweging** was, die zeer sceptisch stond tegenover sociale instellingen en even sceptisch tegenover het leven. Niettemin schuilt achter de vaak sombere en ernstige attitude van punk heel wat donkere humor, gevatheid en sarcasme dat algemeen verspreid was in de scene. Strips en comix (stripreeksen voor volwassenen die in de jaren 1960 ontstonden) leverden het materiaal en de inspiratie voor veel designers van punkgrafiek. De parodieën uit het tijdschrift *MAD* en de grensverleggende humor van Zap Comix hielpen mee om punk een humoristisch randje te geven. Net als bepaalde popartkunstenaars vóór hen leenden punkdesigners grafische conventies van de wereld van strips en tekenfilms, door **onomatopeeën** te gebruiken om geluidseffecten te visualiseren, of tekst- en denkballonnen om bepaalde narratieve inzichten te verschaffen. Sommige bands zoals Black Flag stonden bekend om hun donkere humor en esprit, die vooral te danken was aan kunstenaar Raymond Pettibon. Joey Ramone van de Ramones en Debbie Harry van Blondie behoorden tot de eerste punkmuzikanten die werden afgebeeld als stripfiguren in *The Legend of Nick Detroit*, een terugkerende strip in het baanbrekende tijdschrift *Punk*.

Jamie Reid
en Trevor Key,
Sex Pistols,
*The Great Rock
'n' Roll Swindle*,
1979

👁 **Observeer**

Bekijk de bovenstaande afbeeldingen:

- Waar staat de afbeelding voor? Hoe is het samengesteld?
- Wat valt op het eerste zicht het meest op?
- Wat vindt u belangrijk?

6. SCARY MONSTERS & SUPER CREEPS

Designer unknown
Siouxsie and
the Banshees,
Once Upon a Time,
1981

Doordat ze zichzelf, zoals Patti Smith ooit zong, «outside of society» (buiten de samenleving) plaatsten, waren punkers sociale misfits en culturele verschoppelingen, zelfverklaarde freaks en buitenstaanders. Om deze positie te benadrukken, gebruikte de punk regelmatig diverse shocktactieken om zijn publiek van fans en voorbijgangers uit te dagen: door lederen kleding met spikes of sm-kleding te dragen, door hun kleding en huid te piercen met veiligheidsspelden, via hanenkoppen, geschorren schedels of bontgekleurd haar, en via opzichtige make-up. Het artificiële werd een manier om in de kijker te lopen. Sommige genres van postpunk omarmden elementen van horror, het occulte en sciencefiction. In de bijbehorende grafiek bedreigen Godzilla-achtige wezens de beschaving en wordt het spook van het nucleaire Armageddon opgeroepen. Net als bij de dadakunstenaars na WO I worden de gruwelen van de moderne oorlogsvoering opgevoerd als anti-militaristische waarschuwingen. Gothpunk nam de look aan van de levende doden in zijn fascinatie voor zombies en vampieren. Zelfs ogenschijnlijk normale en alledaagse dingen zoals poppen en clowns kregen enge trekjes omwille van hun bevreemdende gelijkenis met mensen.

7. DO IT YOURSELF: ZINES & FLYERS

Tony Fletcher
Jamming I,
#11,
January 1981

Het brede punklandschap werd beschreven in de pagina's van honderden zines (underground-tijdschriften) gepubliceerd door begeisterte fans en critici, en via de duizenden flyers die werden gecreëerd om optredens aan te kondigen in zalen over het hele land. Met hun drang om informatie te delen over nieuwe bands en releases en contacten te leggen met gelijkgestemde punkers vormden zines de literaire en grafische expressie van de muziek. De meeste zines waren met veel enthousiasme snel, achteloos gemaakt zonder veel eindredactie of kwaliteitseisen. Men gebruikte schrijfmachines, met de hand geschreven teksten en doordrukletters, en printte de zines goedkoop op fotokopieerapparaten en stencilmachines in beperkte oplagen, waarna ze werden verkocht in platenwinkels, op concerten en via abonnementen en uitwisselingen met andere zine-uitgevers. Net zoals de punkmuziek duizenden garagebands tot daden schopte door de lat qua muzikale bagage een stuk lager te leggen, werkten zines en flyers in dezelfde do-it-yourself-geest (DIY). De verheven status van **amateur** (Latijns voor liefhebber of minnaar) voerde het hoogste gezag in zowel de punkmuziek als de grafiek.

Mick Bladder
Ivor Anarchist, #2,
1984

Observeer en bespreek

Bekijk zorgvuldig de zines hierboven, evenals alle flyers en zines op het einde van de tentoonstellingsruimte. Laat de studenten hun observaties delen, schrijf ze op terwijl u door de zaal loopt.

- Welke soorten afbeelding vormen de algehele compositie?
- Wat is de relatie tussen tekst en afbeelding in deze documenten?
- Wat zou de functie van deze grafische documenten zijn geweest?
- In welke context zou u zoiets verwachten te zien?

Deze DIY-zines en -flyers staan los van de commercieel ontworpen promoposters, zoals de «blanks» op groot formaat (concertposters waarop tourdata en -plaatsen konden worden ingevuld) uitgegeven door concertzalen om optredens te promoten. In deze zaal worden ook vele voorbeelden getoond van gezeefdrukte posters met een sterke typografie en sterke kleuren, maar zonder beelden. In contrast hiermee staan de promoposters voor punkmuzikanten, die vaak verwijzen naar het coverontwerp van het nieuwste album van de band, of uitpakken met opvallende fotografische portretten. Deze werken waren bedoeld als «pin-ups» om thuis of in platenwinkels te worden opgehangen.

- Wat zijn de overeenkomsten en/of verschillen tussen zines/flyers en promotieposters?

Activiteit: maak een zine

Volg de onderstaande instructies en laat de leerlingen hun eigen zine maken met een enkel vel papier. De zine zou over een muzikant of andere persoon of ding kunnen gaan waarvan de studenten fans zijn. Vraag hen om DIY-strategieën te gebruiken, zoals knippen, plakken, stencils te gebruiken en met de hand te schrijven om de zines te maken. Leerlingen kunnen samenwerken of individuele projecten uitvoeren.

Leerlingen kunnen standaard wit papier (A4-formaat) gebruiken, maar elk ander type rechthoekig papier is bruikbaar. Zodra leerlingen klaar zijn met het werken aan de zine-afbeeldingen, kunnen ze beslissen om meerdere exemplaren af te drukken en deze te delen.

1.
VOUW HET IN ACHT
(STIPPELLIJN)

KNIP OP
DE VOLLE LIJN

2.
UITVOUWEN EN
IN DE LENGTE
DUBBEL VOUWEN

3.
KNIP
IN HET MIDDEN

4.
VOUW

8. FOR ART'S SAKE

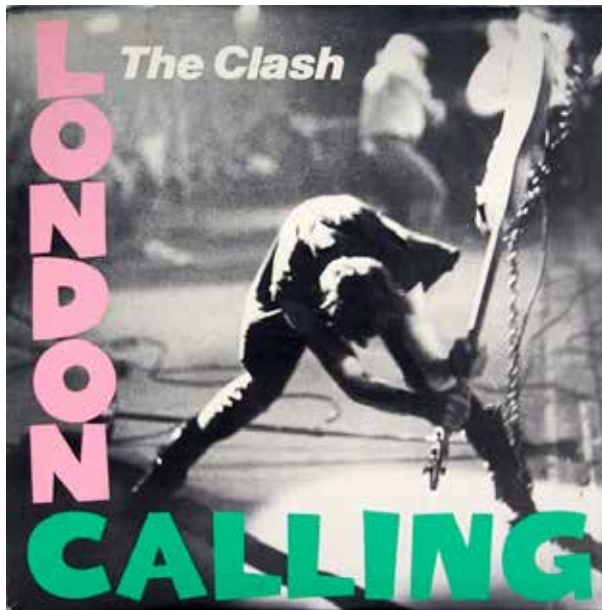
Barney Bubbles
(designer) and
Chris Gabrin
(foto)
Nick Lowe,
Live Stiff Tour,
1979

Er bestond een wederzijdse relatie tussen de kunstwereld en de punkmuziekscene, vooral in New York en Londen. De stijlen van de avant-gardebewegingen van de vroege twintigste eeuw, zoals het Nederlandse De Stijl of het **Russische constructivisme**, werden weer tot leven gebracht door punkdesigners. Voorts was de popart, en dan vooral Andy Warhol, een belangrijke invloed. De visuele taal van **popart** was een natuurlijke bron voor punkartiesten, omdat ze interesse hadden in levendige vormen, vlakke kleurvlakken, vrijstaande beelden en herhalingen. De portretten van muzikanten als Elvis Costello, Nick Lowe en Ian Dury door Barney Bubbles bijvoorbeeld zijn duidelijk schatplichtig aan Warhols tijdschrift *Interview*. De New Yorkse avant-garde vermengde gretig kunst en muziek, vooral toen de kunstenaars die met de East-Village-scene werden geassocieerd voor het voetlicht traden. Patti Smith bijvoorbeeld schreef en bracht poëzie, Jean-Michel Basquiat speelde in de noiseband Gray, en de drie leden van Talking Heads studeerden kunst voor ze hun band vormden.

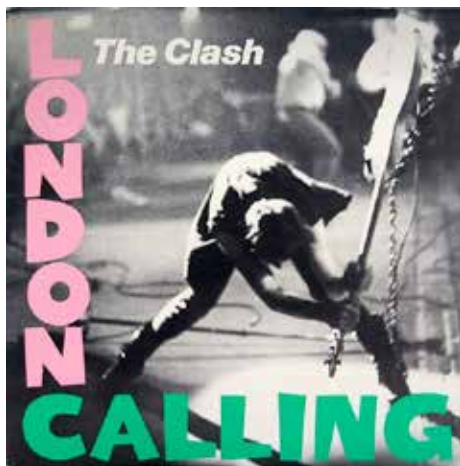
PASTICHE & HERHALING

The Clash,
London Calling,
1979
(cover album)

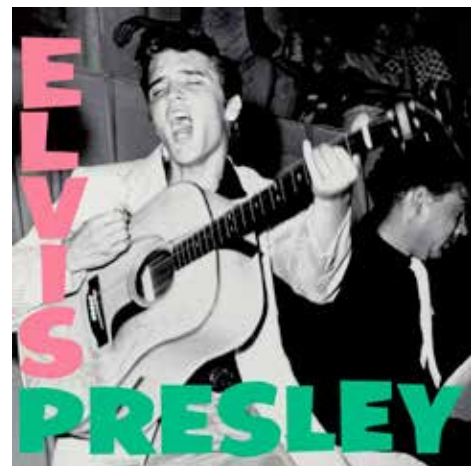

Fotografe Pennie Smith vereeuwigde The Clash-bassist Paul Simonon toen die zijn gitaar tegen het podium kapotsloeg tijdens een concert in The Palladium in New York in 1979, wat een van de meest iconische beelden van de rockmuziek opleverde. Het beeld wordt afgeboord door de roze en groene typografie die Elvis Presleys titelloze debuutalbum uit 1956 nabootst. Dit is een voorbeeld van **pastiche**, een artistiek werk waarin de kunstenaar een ander werk, een andere kunstenaar of een periode geheel of gedeeltelijk imiteert.

LINKS
The Clash,
London Calling,
1979
(cover album)

RECHTS
Elvis Presley,
Elvis Presley,
1956
(cover album)

Observeer

Bekijk zorgvuldig de twee bovenstaande afbeeldingen:

- Maak een lijst van alle elementen die de twee afbeeldingen gemeen hebben.
- Welke verschillen merkt u op?
- Kent u andere pastiches? (Bijv. James Montgomery Flagg, « I want You »)

Ray Lowry
(designer) en
Pennie Smith
(photograph)
The Clash,
London Calling,
1979

Ondanks deze twee sterke visuele elementen (typografie en pastiche), is deze promoposter ook schatplichtig aan kunstenaar Andy Warhol en zijn gebruik van herhaling. De horizontale banden met de herhaalde beelden creëren een animatie-effect met opeenvolgende stills van deze heftige actie, en verwijzen tegelijk ook naar Warhols reeks Elvisdoeken, die bestonden uit één enkele iconische pose tot veelvuldig herhaalde beelden van de zanger.

9. BACK TO THE FUTURE: RETRO GRAPHICS

Tony Wright
(als "Sue Ab Surd")
en George DuBose (foto)
B-52s,
The B-52s,
1979

Voor punk losbarstte in 1976 was er een heropleving van de Teddy Boys, de eerste subcultuur voor tienerrockers in het Londen van de jaren 1950. De Teddy Boys waren bekend om hun kunstzinnig gepommadeerde kapsels en extravagante kleding, een stijl die teruggreep naar de Edwardiaanse periode met lange jassen, regenpijbroeken en langgerekte schoenen genaamd bordeelsluiers. Eveneens voorafgaand aan de punk kwamen de Amerikaanse zoot suits van de jaren 1940 opnieuw in de mode. Deze retrostijlen werden verkocht door boetieks aan de Londense King's Road, waaronder de winkel van Malcolm McLaren en Vivienne Westwood, *Too Fast to Live, Too Young to Die*, en John Krivines en Stephs Raynors *Acme Attractions*.

De retrografiek die floreerde tijdens de postpunk- en newwaveperiode putte inspiratie uit de voorbije designgeschiedenis. Sommigen haalden de mosterd bij de beeldtaal van de vroege rock-'n-roll, zoals Elvis Costello met zijn Buddy-Holly-look uit de jaren 1950, of Blondie met hun afgelikte modstijl uit de jaren 1960 voor *Parallel Lines*. Andere designers namen het drama van de film noir van de jaren 1940 en 1950 over door te werken met felle spots en diepe schaduwen. Het naoorlogse Amerika van de jaren 1950 vormde een inspiratiebron voor bands als The B-52's, The Go-Go's en Devo, zowel op het vlak van kapsels en kleding, opgelegde genderrollen als de futuristische beeldtaal van die periode. In Engeland sampelde Barney Bubbles de grafische look van de jaren 1950 met zonderlinge illustraties, historische lettertypes, geruite patronen en biomorfe vormen. In retrografiek kunnen de toespelingen ambigu zijn: gaat het om een nostalgische terugkeer naar het verleden of om een ironische pose?

10. AGIT-PROP: POWER TO THE PEOPLE

David King
Anti-Nazi League,
*Carnival Against
the Nazis!*,
1978

Agitprop, een samentrekking van de woorden **agitatie** en **propaganda**, slaat op officiële vormen van overreding gebruikt door regeringen, in het bijzonder communistische regimes, om hun burgers te beïnvloeden. De postpunkperiode van de jaren 1980 begon zich te identificeren met bepaalde sociale en politieke kwesties, in reactie op het beleid van de president van de VS Ronald Reagan en de Britse eerste minister Margaret Thatcher. Punkmuzikanten verleenden hun steun aan stakende arbeiders en politieke gevangenen, en kwamen op voor sociale rechtvaardigheid – denk aan gayrechten, de anti-Apartheidsbeweging en *Rock Against Racism*.

Veel ontwerpen die werden ontwikkeld voor deze acties namen de stijl over van politieke revolutionaire grafiek: heroïsche poses, grote menigten en dynamische composities met vette letters en primaire vormen en kleuren.

David King (1943–2016) ontwierp deze poster voor *Carnival Against the Nazis!*, een mars die culmineerde in een concert in het Londense Victoria Park op 30 april 1978. Het evenement werd georganiseerd door de Anti-Nazi League en Rock Against Racism, twee groepen die werden opgericht als antwoord op het toegenomen racisme en blanke nationalisme in Groot-Brittannië van extreem-rechtse groeperingen als het National Front.

David King inspireerde zich op het constructivistische design van de Russische revolutie voor opdrachten zoals het logo voor *Rock Against Racism*. Het logodesign, een vijfpuntige ster gevat in een cirkel, is een ode aan de rode ster van het communisme, die de vijf continenten van de wereld of de vijf vingers van een arbeidershand symboliseert.

Logo
Rock Against Racism

King inspireerde zich voor deze markante posters op research naar de politieke grafiek van de vroege twintigste eeuw. Zijn logo voor de Anti-Nazi League, de rode pijl, zinspeelt op het symbool met de drie neerwaarts gerichte pijlen van het Ijzeren Front, een antifascistische organisatie die in de jaren 1930 tegen de nazi's streed.

Observeer en bespreek

- Welke elementen van de afbeelding vallen u op?
- Waarom denkt u dat de kunstenaar twee pijlen gebruikt?
- Welke vragen komen bij u op als u naar de poster kijkt?
- Wat kunt u zeggen over het gebruik van deze symbolen? Hoe passen ze in de punk-ideologie?

11. BELGIUM AIN'T FUN NO MORE

First Belgian
Punk Contest,
March 1978
(Record sleeve)

De punkgolf kwam relatief laat aan in België. Pas aan het eind van 1976 beginnen de eerste bands hun reputatie op te bouwen. Bands als Chainsaw en Hubble Bubble in Brussel zijn de eerste om een plaat uit te brengen, vlak daarna gevolgd door de in Antwerpen gevestigde band The Kids.

Veel van deze nieuwe bands, en ook de vroege punkbands, brachten platen uit volgens de doe-het-zelfprincipes. Heel weinig bands hadden een contract met de grotere labels, en richtten dus hun eigen onafhankelijk label op (Digital Records, Antler Records, Les Disques du Crépuscule).

Pas na de editie van 1977 van Jazz Bilzen, eerste Europese festival dat jazz en popmuziek mengt, waar Elvis Costello, The Damned en The Clash de openingsdag van het festival afsloten, met energieke en schokkende optredens, werd punk relatief bekend in België en ontstonden er veel bands. Een van hen, het in Oostende gevestigde Stagebeast, nam een single op genaamd *Belgium ain't fun no more*.

Designer
unknow
Eddie and
the Hot Rods,
Concert in Théâtre 140,
Brussel,
1976

De posters ter aankondiging van Britse en Amerikaanse punkconcerten in België, georganiseerd door vroege promotoren zoals Clean-X en Sound & Vision, blijven visueel sober, zowel door het gebruik van zwart-wit als qua vormelijke compositie. Vaak treden Belgische bands op als voorprogramma van deze relatief bekende internationale groepen wanneer ze in Belgische zalen speelden zoals het Koninklijk Circus, Théâtre 140 of de Ancienne Belgique.

GLOSSARIUM

Agitprop

Afkorting van het Department for Agitation and Propaganda, orgaan van de centrale en regionale commissies van de Communistische Partij van de Sovjetunie. Dit orgaan creëerde culturele inhoud om het beleid van de Communistische Partij uit te leggen aan het grote publiek om hen te overtuigen van haar waarden en doelen en deze te delen. Tegenwoordig wordt de term gebruikt om elk type zeer gepolitiseerde kunst te beschrijven.

Amateur

Komt uit het Latijnse *amator* wat "liefhebber" betekent. Persoon die zich bezighoudt met een artistieke activiteit, sporten en, voor zijn plezier en zonder beroep. Persoon met een gebrek aan vaardigheden, kwalificaties in wat ze doet.

Appropriation (toe-eigening)

Actie om afbeeldingen, objecten, teksten of reeds bestaande ideeën voor kunstwerken te lenen, of strategie voor hervatting van bekende stijlen.

Avant-garde

Wie innovatief is, wie vooruitgaat, breekt met traditie, een impuls wil geven aan de ontwikkeling van ideeën, technieken.

Bricolage (knutselen)

Bouw of creatie van een breed scala aan dingen.

Collage

Artistieke compositie gemaakt door verschillende materialen aan elkaar te lijmen (zoals papier, stof of hout).

Compositie

De opstelling of rangschikking van de elementen van een kunstwerk.

Culturele kaping

Artistieke praktijk die bestaat uit het transformeren van het gebruik van een object, een werk, door het uiterlijk zichtbaar aan te passen. Uitgevonden door de **internationale situationistische** beweging.

Dada

Een artistieke, intellectuele en literaire beweging van de 20e eeuw die een breuk probeerde te bereiken met traditionele cultuur, waarden en uitdrukkingsvormen, en tegelijkertijd alle aspecten van de samenleving in de vraag stelde, inclusief kunst. Dada-kunstenaars gebruiken **toe-eigening** en **collage**.

Fotomontage

Collagetechniek bestaande uit het samenstellen van verschillende foto's om een nieuwe foto te maken.

International Situationistische

Midden 20e-eeuwse alliantie van kunstenaars en schrijvers wier werken het kapitalisme bekritiseerden.

Ze daagden het onderscheid tussen kunstenaar en consument uit om culturele productie onderdeel te maken van het dagelijks leven. De beweging staat bekend om het gebruik van **toe-eigening** en **culturele kaping**.

Juxtapositie

Actie om verschillende elementen zeer nauw samen te brengen of te plaatsen, vaak met een contrasteffect.

Nihilistische beweging

Leer of houding vergrendeld op de ontkenning van alle waarden, overtuigingen of substantiële realiteiten; gekenmerkt door de afwijzing van traditionele waarden en overtuigingen.

Onomatopée

Categorie van tussenwerpsels bedacht om een geluid (wezen, dier, object) te imiteren en te transcriberen.

Parodie

Een vorm van *satire* die de omgeving, de personages, de stijl en de werking van een kunstwerk of een instelling gebruikt om het te bespotten.

Pastiche

Artistiek werk waarbij de kunstenaar geheel of gedeeltelijk een ander werk, een andere kunstenaar of periode nabootst.

Pop Art

Een artistieke beweging die ontstond in het midden van de 20e eeuw in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten, gekenmerkt door thema's en technieken afgeleid van de populaire massacultuur, zoals reclame, strips en wereldse culturele objecten.

Propaganda

Set van acties en strategieën om de gedachte en acties van een bevolking te beïnvloeden of te omarmen.

Russisch constructivisme

Niet-figuratieve artistieke stroming geboren in het begin van de 20e eeuw in Rusland gericht op rigoureuze geometrische compositie.

Satire

Humor, ironie, overdrijving of spot gebruiken om de domheid of zwakte van iemand of iets bloot te leggen en te bekritisieren, vooral in de context van de hedendaagse politiek en andere actuele kwesties.

Surrealisme

Een literaire, filosofische en artistieke beweging van de 20e eeuw gekenmerkt door de afwijzing van alle logische constructies van de geest en rustend op de waarden van het irrationele, het absurde, de droom, het verlangen en de opstand. Net als de **dadaïsten** voor hen, maakten de surrealisten gebruik van gevonden voorwerpen en collagetechnieken.

ERKENNING

Chairman Atomium + Design Museum Brussels : **Zoubida Jellab**

General Director Atomium + Design Museum Brussels : **Henri Simons**

Deputy Directors : **Julie Almau Gonzalez, Johan Vandenperre**

Design Museum Brussels Director : **Arnaud Bozzini**

Curator : **Andrew Blauvelt** with the assistance of **Steffi Duarte** and **Andrew Krivine**

Curator Belgian section : **David Vermeiren** with the assistance of **Cristina Bargna**

Scenography: **Cristina Bargna**

Conservation Officer : **Amélie Van Liefferinge**

Activities Coordinator : **Terry Scott**

Press + Communication : **Rachel Van Nevel**, BE CULTURE

Technical Team : **Johan Vandenperre, Kris Van den Winkel, Exhibit International, Isabelle Pauwelyn, Benoît Police**

Graphic Design : **Ekta**

"Too Fast to Live, Too Young to Die: Punk Graphics, 1976–1986" (original title) is organized by Cranbrook Art Museum and curated by Andrew Blauvelt, Director, with the assistance of Steffi Duarte, the Jean and Ralph Graham Collections Fellow.

ACKNOWLEDGEMENTS

Thanks to Arno Arnouts, Stéphane Barbery, Mieke Delagrange, Lieven De Ridder, Leen Hammenecker, Felix Huybrechts, Patrick Lemin, Ludo Mariman, Ruud Martens, Nadine Milo, Kurt Overbergh, Kloot Per W, Claude Stassart, Touki, Luc Van de Poel, Pierre-Emmanuel Vandeputte, Etienne Vernaeve, Sasha Vernaeve, Christian Verwilghen.

INFORMATION AND RESERVATION

Terry Scott
Publiek en Activiteiten

T. +32 2 669 49 21
@ info@designmuseum.brussels
<https://designmuseum.brussels/nl/punk-graphics/>

DESIGN MUSEUM BRUSSELS

Het Design Museum Brussels werd geopend na de aankoop van een privécollectie door het Atomium en is een plaats gewijd aan design en zijn geschiedenis. Sinds 2015 omvat de collectie van het museum, The Plastic Design Collection, het landschap van kunststoffen in design van de jaren 1950 tot nu. Naast deze collectie opende het museum Belgisch Design Belge, een nieuwe permanente tentoonstellingsruimte gewijd aan Belgisch design en zijn geschiedenis.

Verrijkt door een programma van tijdelijke tentoonstellingen, verkent het Design Museum Brussel ook andere gebieden van designcreatie en de impact ervan op de maatschappij en ons dagelijks leven.

Door middel van tentoonstellingen, rondleidingen, workshops, conferenties en evenementen wil het museum design begrijpelijk en toegankelijk maken voor iedereen.